

חידושי הראב"ד

וכן נוסר חנם וישמר שכר וישאל. אולם ומפנה למוציא שם רע ולפניו כסף כסף מבור. נזק וצער ילפי' תחת תחת משרו או מונב עין תחת עין כזיה תחת כזיה פעל תחת פעל דריוני נזק וצער. וכן הכשת ואע"ג דלא כתב ביה דהא מעני כיון דהוינו דכולן משתמשין במקום נזק ומפני לו מהאי קרא עין תחת עין וכו' הוא נמי אתי תחת תחת מפלו שלא במקום נזק. שבת וריופי ענין דהוינו כמשרו כאשר עשה כן יעשה לו". שור דאזיק ונמנב או בכסף או בנתינה מעבד, "כסף שלשים שקלים יתן לאדוני". אדם דאזיק שור, "מכה נפש בהמה ישלמה". נשאר לנו לפרש עדים וזמנים שאין בהם לא כסף ולא ישלם ולא תחת ולא נתינה, אלא אי קנסא הוא כל דתקון רבנן בענין דאורייתא תקון. כל שכן וכל שכן קנס האמור בתורה, אי ממונא הוא הא כתב "ועשיתם לו כאשר זמם לעשות לאחיו" והרי הם מהוייבין את האדם לשלם ממונא, ואם עדרת הלוואה היא שרינו

בו ונפטר מנתינתו אם נפטר ממלכות משום קל"ב או לא. והרמב"ם פסקו כ"ל" רשנונ מיתה אנו פוטר ממלכות (פ"ב מהל' שחיטה ה"ז). ושם הדבר הוא. שכן אינו דומה דין קם ליה בדרבה מניה לפיכך מחלופין מדין קם ליה בדרבה מניה לפיכך ממלכות בשעה שהיא חייב מיתה. כי דין קל"ב לפיכך משתלמין הוא על יסוד הפסוק: לא יהיה אסון עניש עניש יהוה הנמא הוא. וא היה אסון לא יעניש. ומאחר שהעניש הוא אם יהיה אסון לא יעניש. ול"כ הוא נפטר אפילו בשנוג. באין חבלי אב נתיחייב מיתה או לא. אבל דין קל"ב במיתה משעה ממלכות הוא על יסוד הפסוק: כדי רשעתו, הוויג הנמא הוא: משום רשעה אחת אחת מהייבו ואין אחת מהייבו משום שתי רשעיות (מכות ד'). ומשום כך אינו נפטר ממלכות אלא כשב"ד מהייבין אותו מיתה. אבל כשלא אמרו בו ואינו חייב מיתה לא נפטר ממלכות, שהרי אין כאן שתי רשעות, ולפיכך בהיות שאינו נכרי, שאינו חייב אלא משום קנס שפטר ב"ד. ודיני כהלקות, שהרי ב"ד כסילים עליו עונשו זה, אינו נפטר משום דין קל"ב בשלא אמרו בו ולא ידע שהיא חייב מיתה על הנזירה, שהרי אין כאן שתי רשעות. ולפי"ו הרמב"ם מכאן את המשנה "ע"פ החלטה, הדיק שאינו נכרי לאו שמה דיק ואינו חייב במוציא אלא משום קנס ודינו כמלקות, שאינו נפטר משום קל"ב אלא כשנתחייב מיתה ממש וכשנוט ר"י בחולין. ובאר הנמא בניטין למשה הוא שלא לפי החלטה.

והנמוט עמי. ענין לזונא פוריש המשיגת למשה נטיון פ"ה, משהיבין בבית ישן מפני דרכי שלום, וכו'. לפי שיש להם בזה הנאה שהוכיח שמנתינים בו העורב אנו צריך לתן את הפת. ממוט זה שונה מטעם חבלי, שם דף ס: משום כבוד או משום חשאי. אמנם יסודי של המכ"ם הוא כהכרי שמואל. עורבין מ"ג. ביה שמנתינו בו עורב אינו צריך לתן את הפת. והמתקנת שם פ"ה, ט', שנו: ביה שמנתינו בו עורב אינו צריך להפריש כפר, מעורבין בבית ישן מפני דרכי שלום. הרי המכ"ם כוח דין של מעורבין בבית ישן צריך לתן ביה שמנתינו בו עורב א"צ להפריש. ובאר

חידושי הראב"ד

אי נמי חנה קנסת דתיכין חנה דלא תרבי. אבל אי שמה הדיק היינו נזק משם שור בשבך (כב). קשיא לי ואי לא שמה הדיק וקנסא היא, מנא לי דמשלם ממונא. דהוא לא איקרו אבות אלא לענין משלמי מוסב דהא לית ליה תולדות ואינא למוסב כיון דקנסיהו ושניהו ממונא. כל דתקין רבנן בענין דאורייתא תקין. ובספ' נישין איתתה חוקיה דא' הדיק שאינו נכר שמה הדיק (כב). ודימי ולדות היינו עמוס דלא קמתי ליה משום דמנא ליה נזק וכפרו שלשים של עבד עבד נמי דבנקין קא מייירי כמיתה לא קמיירי. מוציא עדים. אי נמי שאינו חייב אלא בשבעל כ"ל אילעור כן יעקב שישיבר עדים. אי נמי חייב דבר דאית ביה משעה הוא. שאינו חייב עד כלה באבות לשלם ממונא, דאית משין ודנל. אינא דאית ישלם ישלם והיינו כור שור ונגב ונגול. נזקן כהב ביה "ישלם אותו כראשו"

(כב) נראה דאי קנס הוא וכו' מהייבין אותו, הרי הטעם והמוסר לחייב ככל קנס מיוחד הוא. שכן ה"ד מהייבין אותו שלא יחזור שוב ויעשה כזה, וע"כ ככל חייב קנס יסוד חייבו שונה משנה. ואין ללמוד מסבא. מדיק ומנא. טעם חייבו הוא. "שלא יחזר ויעשה כזה" ונמשא מורחתי של התייר. וראב"ד פסח א"י. מיתה חייבו קנסית.

(כג) גם הרמב"ם פסק חייב שאינו נכרי לאו שמה חייב ואינו חייב אלא משום קנס. אמנם שנית הראב"ד היא שאינו חייב אלא כשמתכוין לחיוב. אבל במתכוין לחיובו לאו נפטר רבנו אפילו מדי. וענין השגת הראב"ד על דברי הרמב"ם, ה"ל חובל ומיוני, פ"ה. ה"ד. וענין כפירוש המשניות לראב"ד שפטר את המשתנה בניטין. וי"ב. והטעם. והמדיק. והמנסך בשנוג פטר ובמדיק חייב, וי"ג. ומה שאמר המנסך אפטר זה על אחד מכ' דרכים, אחד מהם שיערב וזו נכר כיון של חברי שהלך אסור כמו שמתבאר בע"א. כפ' האחוזין. והדרך חשע שונמכיה לע"א. ויעד שהיה אסור ביה הניסור, כשהיה מודי בניה. ולא היה שהוא חייב סקילה בשמנסך אותו על"א. לפי שאם היה יודע על"א שהוא חייב סקילה לא היה חייב תשלומין. לפי שיעקר אצלנו אין אדם מת ומשלים. עכ"ל. והבדיל מתיחה הם, שהרי קי"ל חייבי מיתות שונגין פטורין תמא דבי חזקיה (במכות לה). וא"כ אפילו כשלא ידע שהוא חייב סקילה בשמנסך אותו על"א יחא, י"ב פטר משלם. שהרי לא חלקת בו בין בשנוג בין כמודי ואפילו בשנוג פטר מחלופין. ועוד קשה שהרמב"ם פטר את המשתנה שלא כדברי הנמא (ניטין ג"ב). שוקיע והרי במנסך קם ליה בדרבה מיניה. והוכחו לפרש כ"ל ידמה דמשתנה המיתה הוא דמיה מתחייב בניטיו לא הוי עד שעת נסיון. ואם כשלא ידע שהוא חייב מיתה על הניסור אין כאן קל"ב. הרי אשר לפרש את המשנה בפני, שהיה מודי על הנזק שנוג על הניסור. ונראה שהרמב"ם סובר היאנו חייב שאינו נכרי לאו שמה חייב חייב אלא כשמוס קנס ועיקר החיוב הוא שאינו נכרי כ"ל. אי"כ ב"י. אי"כ ב"י. דינו כממונא אלא כמלקות. שכן דין עניש מחלופין אלא כפי מלקות כי ה"ד כסילים עליו חייב מחלופין. והי וקנסים איתו דבר. ומלקות שרינו בחולין ר' יוחנן ר"ל. אם כשלא אתר

קורדניש תראכ"ך

כביענות או ערות כתרבות אשה שרינה בויכחיות, איטא לך הכי נמי דלא משלם כמיטב, אלא באשר זמטו לעשות כד נראה לך (כ"ה).

וכללה כי שרית בור בנייהו אחיא כוללו במה הצד [לכ"ה] מקרן פ"י אפילו מערות אע"ג דצד שוה ביהו תנן, שהרי דרכה להזיק ומסונן ושמדדחה על"ה, אפילו הכי לאו אחיא משום דאיכא למשפד מה לחנך שכן מוערין מחמתה, וכבר כתבנו דחמות רקרן צריך למכתב מפני חדושו, ועוד שאינו בא כצד שוה, שהרי אין דרכן להזיק, ולפאן דאמר אדרבה קרן ערופא וכו', הא פרישנא לעיל דעל רב יהודה קאמר (כה), שיהו הא קשיא לי כיון דהם אדם וישו ורגל חכי את מקרן ובור ואימא שיהו חסין מתלתין כקרן, אלא איכא למימר כיון דהזיקן מצוי כמיעד דשרי, מוערת דהוה ילפינן בצד שיהו ולא מחמת דידיה.

הא דאמרין בור לפסור כו את הכלים לאו משום דמיטר בור דהא לא אמי, מקרתי כדארמא כמתני, אלא אוידי דאמר הלכות בולחו לחודש אמר נמי בבב"י, ונבי אדם נמי דקמפרי לחייבו כ"י דברים קשיא לי תנה אדם דאיך אדם, אדם דאיך שור דהיינו נמכה נפש בהמה ישלמה למת לי, ואיכא למימר דהוה איצטריך לאקושי ליה וכי יתן סום בעמיתו כפי החובל, אי נמי כדאמרין בעלמא כל פרישה שונשנת לא נשנית אלא בשביל דבר שנתחדש בה והכי נמי אמרין בקרן דקאמר לחלק בין חמה למוערת, והא אמרין דחמות דידיה צריך למכתב ומוערת דידיה הוא דמיומר דאמי חסר, אלא והאי הכי קאמר כיון דחמות דידיה אצטרך למכתב כתב נמי מוערות, דידיה כדלמא דבי ר' ישמעאל, ואם שנאמרת ונשנית אמרין הכי, כל שבין דאמי מננין אבי, שאם היוצר לחודש כו דבר שרית לו לכתיב את הכל.

שהם תלויים זה בזה, וע"פ דברי התוספתא, והכ"י שמואל כאר התמ"א, את המשנה באופן אחר מכאן של המבוא בניטין.

ועיין במ"ל"ס נזיר פ"ה, פ"ה, שכתב על הרמב"ם, שפרש את המשנה כאופן שונה מפריש המבוא, שרשית נותנה לפרש את המשנה כראות עיניו אם אין נפשו מינה בזה לגמרי.

(כ"ה) שיטתו שונה משו"ת תוס' (ר"ה תחת) שכתבו דאפילו אם העיר: על שיר חם שהזקוק וכו' דמשלשם כמיטב.

(פ"ה) עיין לעיל דף ר' י', דכתב על רב יהודה, דאמר תנא שור לקרנו ומסכת לישנה, דלא פריך מה לזן שהיא מערת במחלתה תאמר כפרן שאינו מועד מחמתה, משום דרב יהודה סובר אדרבה פון עריפא שונתו לחזק. פירוש של רבנו שונה מפריש תוס', והלא כושי"י שכתב: לא איתפריש תיכא, גם בעל השיטה מביאנה תחת את דברי רבנו אלא אצל לא תביא מה שכתב לעיל דף ר' י', וע"כ הם כהנה סתמית, ועי' בהגמ"א א"ש כתב: "ע"י ביה ד"ה ג' ע"כ": ונראה שבזון בזה פארוש הראש"ד שהחריטו בזה, ואין מכיר תחת לידיה האזן מחרי"י, וייתכנר על שהעיר את משו"ת לבי, דברי הר"א, ועי' לעמן בסוף תוספתא את הערותיו של הר"א.